

کتابهایی درباره غنا از دیدگاه عالمان اهل سنت

رسول جعفریان

موضوع، مورد کاوش بیشتر قرار گیرد و در حل این معضل فقهی که اثرات بسیاری در دیگر زمینه ها به صورت مستقیم و غیرمستقیم دارد، کوشیده شود. در این باره، منابع فقه شیعه تقریباً در اختیار است و فهرستهایی که بدانها اشاره شد، در این باب راهگشاست. اما لازم است در این باب دیدگاههای فقهای اهل سنت نیز مورد بحث قرار گیرد؛ چرا که اساساً خاستگاه فقه شیعه و سنت به دلیل اتکاء به قرآن و سنت رسول الله (ص)، مشترك است؛ جز آنکه احادیث امامان شیعه در تبیین نظر قرآن و سنت رسول الله (ص) برای ما حجیت قطعی دارد و برای اهل سنت، فقط به عنوان یک دیدگاه مطرح است. این خصیصه، ضرورت تحقیق تطبیقی بر روی مسائل مختلف فقهی و از جمله مسأله غنا را نشان می دهد.

اهل سنت نیز رساله های فراوانی درباره غنا نوشته و غالباً کسانی که تعلق خاطری به تصوف داشته اند، در این زمینه تسامح بیشتری داشته و دیگران، سخت گیرانه تر

در شماره سوم مجله آینه پژوهش (مهر و آبان ۱۳۶۹)، مقاله ای تحت عنوان ضرورت احیاء میراث فقهی: رساله های فقهی درباره غنا انتشار یافته بود که در آن فهرست مقداری از رساله های درباره غنا، آمده بود.

روشن است که دوست ما، آقای مختاری در صدد استقصای کامل این دسته از نگارشات نبود؛ در عین حال آن اقدام از لحاظ فهرستنگاری، بسیار سودمند بود و نشان می داد که باید در هر مسأله فقهی، مصادر مربوط به آن، فهرست شده و در اختیار دیگران گذاشته شود. پیش از ایشان، استاد دانش پژوه در مجله هنر و مردم، شماره های فهرستی از رساله ها و کتابهایی که درباره دانش موسیقی و نیز مسأله فقهی غنا نوشته شده، آورده بود و اخیراً نیز شنیدم که قرار است آن فهرست، با اضافات فراوان مستقلاً انتشار یابد.

آنچه ما بنا داشتیم اشاره کنیم، آن است که این مسأله باید هر چه زودتر از طرف فقیهان متعهد و متخصص در

عمل می کنند. هر چند به دلیل رواج غنا و آوازه خوانی در برخی از بلاد، و به ویژه مدینه، و نیز آلودگی برخی از وابستگان به حکومت اموی، خود در تسامح طلبی برخی افراد مؤثر بوده است.

یکی از این رساله ها، از ابن حزم اندلسی است، با عنوان رساله فی الغناء الملهی. این رساله همراه با دیگر رسائل ابن حزم، در یک مجموعه چهارجلدی توسط محقق و مصحح دانشمند، احسان عباس به چاپ رسیده و توسط مؤسسه العربیة للدراسات والنشر منتشر شده است. احسان عباس در مقدمه این رساله، از چندین رساله از عالمان اهل سنت یاد کرده و خود نیز بررسی مختصری از این موضوع کرده و روایات مربوط به آن را به دست داده است. فهرست این رساله ها می تواند برای فقهای شیعه نیز مفید افتد. ما بعینه از این چند کتاب در اینجا یاد می کنیم.

۱. کتابی از عبدالملک بن حبیب (م ۳۲۸ هـ) در «کراهة الغناء».

۲. «ذم الملاهی» از ابن ابی الدنیا (م ۲۸۱ هـ) که موضوع آن وسعیت از غناست. این کتاب به سال ۱۹۳۸ با تحقیق جیمس رابسون در لندن چاپ شده است.

۳. «ذم الغناء والمنع» از ابوطیب طبری شافعی (م ۴۵۰ هـ). گفتنی است که ابن جوزی (در تلبیس ابلیس، ص ۲۳۰) و ابن تیمیه (در فتاوی، ج ۱۱، ص ۵۷۷) از این کتاب یاد کرده اند.

۴. «السماع» از ابن قیسرانی (م ۵۰۷ هـ)، تحقیق از ابوالوفاء المراغی، قاهره ۱۹۷۰.

۵. «بوارق الاسماع» از ابوالفتوح احمد بن محمد الغزالی (م ۵۲۰ هـ). این کتاب با کتاب ذم الملاهی سابق

الذکر به چاپ رسیده است.

۶. کتاب «السماع والرقص» از ابن تیمیه؛ این کتاب ضمن المسائل الکبری (ج ۲، ص ۲۷۷-۳۱۵)، به سال ۱۳۲۳ در قاهره چاپ شده است.

۷. کتاب «کف الرعاع عن محرمات اللہو والسماع» از ابن حجر هیثمی (م ۹۷۳ هـ). این کتاب به سال ۱۳۱۰ و ۱۳۲۵ در قاهره چاپ شده است.

۸. «ایضاح الدلالات فی سماع الآلات» از عبدالغنی نابلسی (م ۱۱۴۳ هـ). چاپ دمشق در ۱۳۰۲ هـ.

۹. «رساله فی الغناء الملهی» از ابن حزم. این رساله در میان رسائل ابن حزم الاندلسی (ج ۱، ص ۴۱۹)، چاپ شده است. ابن حزم در این اثر به پاسخگویی به احادیثی پرداخته است که اهل سنت روایت کرده اند. غزالی در احیاء علوم الدین، فصلی در این باره آورده و تلخیص همان را نویری در نهایة الارب (ج ۴، ص ۱۶۱-۱۸۸) نقل کرده است.

لازم به ذکر است که مقدمه عالمانه احسان عباس درباره دیدگاههای ابن حزم در پاسخگویی به روایات حرمت غنا، و نتیجه گیری از مباحث اوست.

پانوشت:

۱. ترتیب المدارک، (چاپ مغرب)، ج ۴، ص ۱۳۱.